चतुर्दशस्वरो योऽसौ सेतुरौकारसंज्ञकः।
स चानुस्वारचन्द्राभ्यां शूद्राणां सेतुरुच्यते॥
निःसेतुश्च यथा तोयं क्षणान्निम्नं प्रसर्पति।
मन्त्रस्तथैव निःसेतुः क्षणात् चरति यज्वनाम्॥
तस्मात् सर्व्वेषु मन्त्रेषु चतुर्व्वर्णा द्विजादयः।
पार्श्वयोः सेतुमादाय जपकर्म्म समारभेत्॥
शूद्राणामादिसेतुर्व्वा द्विसेतुर्व्वा यथेच्छतः।
द्वे सेतू वः समाख्याताः सर्व्वदैव द्विजातयः॥"
इति कालिकापुराणे ५५ अध्यायः॥

सेतुकः, पुं, (सेतुरेव। स्वार्थे कन्।) वरुणवृक्षः। इति शब्दरत्नावली॥

सेतुबन्धः, पुं, (सेतोर्बन्धः।) लङ्कागमनार्थश्रीरामकृतसमुद्रबन्धनसेतुः। तत्पर्य्यायः। समुद्रारुः २। इति जटाधरः॥ तद्विवरणं यथा,—
"ततोऽब्रवीद्रघुश्रेष्ठं सागरो विनयान्वितः।
नलः सेतुं करोत्वस्मिन् जले मे विश्वकर्म्मणः॥
सुतो धीमान् समर्थोऽस्मिन् कार्य्ये लब्धवरो हरिः।
कीर्त्तिं गायन्तु ते लोकाः सर्व्वलोकमलापहाम्॥
इत्युक्त्वा राघवं नत्वा ययौ सिन्धुरदृश्यताम्।
ततो रामस्तु सुग्रीवलक्ष्मणाभ्यां समन्वितः।
नलमाज्ञापयच्छीघ्रं वानरैः सेतुबन्धने॥
ततोऽतिहृष्टः प्लवगेन्द्रयूथपै-
र्महानगेन्द्रप्रतिमैर्युतो नलः।
बबन्ध सेतुं शतयोजनायतं
सुविस्तरं पर्व्वतपादपैर्दृढम्॥"
इति श्रीमदध्यात्मरामायणे लङ्काकाण्डे ३ अः॥
"सेतुमारभ्यमाणस्तु तत्र रामेश्वरं शिवम्।
सङ्कल्पनियतो गत्वा पुरीं वाराणसीं नरः॥
आनीय गङ्गासलिलं रामेशमभिषिच्य च।
क्षिप्त्वा समुद्रे तद्वारि ब्रह्म प्राप्नोत्यसंशयः॥
कृतानि प्रथमेनाह्ना योजनानां चतुर्दश।
द्वितीयेन तथा चाह्ना योजनानाञ्च विंशतिः॥
तृतीयेन तथा चाह्ना योजनान्यैकविंशतिः।
चतुर्थेन तथा चाह्ना द्वाविंशति तथा कृतम्॥
पञ्चमेन त्रयोविंशयोजनानां समन्ततः।
बबन्ध सागरे सेतुं नलो वानरसत्तमः॥
तेनैव जग्मुः कपयो योजनानां शतं द्रुतम्।
असंख्याताः सुवेलाद्रिं रुरुहुः प्लवगोत्तमाः॥
आरुह्य मारुतिं रामो लक्ष्मणोऽप्यङ्गदं तथा।
दिदृक्षू राघवो लङ्कां नानाचित्रध्वजाकुलाम्॥"
इति तत्रैव ४ अध्यायः॥
(सेत्वादेरालिबन्धनम्। यथा, महाभारते। ७। ८४। २।
"गतोदकं सेतुबन्धो यादृक् तादृगयं तव।
विलापो निष्फलो राजन् मा शुचो भरतर्षभ॥"

सेतुभेदी, [न्] पुं, (सेतुं भिनत्तीति। भिद्+णिनिः।) दन्तीवृक्षः। इति शब्दचन्द्रिका॥

सेतुवृक्षः, पुं, (सेतुनामको वृक्षः।) वरुणवृक्षः। इति शब्दमाला राजनिर्घण्टश्च॥ (अस्य पर्य्यायो यथा, वैद्यकरत्नमालायाम्।
"वरुणस्तिक्तशाकश्च सेतुवृक्षोऽश्मसां पतिः॥")

सेत्रं, क्ली, (सीयतेऽनेनेति। षिञ् बन्धने+"दात्रौशसयुयुजेति।" ३। २। १८२। इति ष्ट्रन्।) निगड़ः। इति सिद्धान्तकौमुदी॥ बेड़ी इति भाषा॥

सेना, स्त्री, चतुर्व्विंशतिहस्तार्हन्मातॄणां तृतीया माता। इति हेमचन्द्रः॥ इनेन प्रभुणा सह वर्त्तते या। (यद्वा, सिनोति शत्रुमिति। षिञ् बन्धने+"कृवृजृषीति।" उणा० ३। १०। इति नः। स च नित्। टाप्।) चतुरङ्गबलम्। फौज इति पारस्यभाषा। (यथा, रघुः।१।१९।
"सेनापरिच्छदस्तस्य द्वयमेवार्थसाधनम्।
शास्त्रेष्वकुण्ठिता बुद्धिर्मौर्व्वी धनुषि चातता॥")
तत्पर्य्यायः। ध्वजिनी २ वाहिनी ३ पृतना ४ अनीकिनी ५ चमूः ६ वरूथिनी ७ बलम् ८ सैन्यम् ९ चक्रम् १० अनीकम् ११। इत्यमरः। २। ८। ७८॥ वाहना १२ पूतना १३ गुल्मिनी १४ वरचमूः १५। इति शब्दरत्नावली॥ केचित्तु ध्वजिन्यादि सप्तकं सेनायाम्। बलादि चतुष्कं सेनाङ्गे इत्याहुः। अतएव ध्वजिन्यादि सप्तकं सामान्येन सेनायाम्। बलादि चतुष्कन्तु सामान्येन सेनायां सेनाङ्गे च इति मतम्॥ इति भरतः॥

सेनाङ्गं, क्ली, (सेनाया अङ्गम्।) हस्त्यश्वरथपदातीनां समूहः। यथा,—
"हस्त्यश्वरथपादातं सेनाङ्गं स्याच्चतुष्टयम्॥"
इत्यमरः। २। ८। ३३॥
(यथा, बृहत्संहितायाम्। ११। ४२।
"सेनाङ्गेषु नृपाणां गृहतरुशैलेषु चापि देशानाम्॥")

सेनाचरः, त्रि, (सेनायां चरतीति। चर+"भिक्षासेनादायेषु।" ३। २। १७। इति टः।) सैन्यानुगामी। सेनया सह गन्ता। इति केचित्॥ (यथा, महाभारते। १। १३०। १४।
"मृगयाञ्चरतो राज्ञः शान्तनोश्च यदृच्छया।
कश्चित् सेनाचरोऽरण्ये मिथुनं तदपश्यत॥")

सेनानीः, पुं, (सेनां नयतीति। नी+"सत्सूद्विषेति।" ३। २। ६१। इति क्विप्।) कार्त्तिकेयः। इत्यमरः। १। १। ४२॥ (यथा, रघुः। २। ३७।
"अथैनमद्रेस्तनया शुशोच
सेनान्यमालीढमिवासुरास्त्रैः॥")
वाहिनीपतिः। इति चामरः। २। ८। ६२॥ (यथा, महाभारते। ४। २। ६।
"स तु कामाग्निसंतप्तः सुदेष्णामभिगम्य वै।
प्रहसन्निव सेनानीरिदं वचनमब्रवीत्॥")

सेनापतिः, पुं, (सेनायाः पतिः।) कार्त्तिकेयः। (क्वचित् वाच्यलिङ्गेऽपि दृश्यते। यथा, महानिर्व्वाणतन्त्रे १। १४।
"किमुच्यते महाप्राज्ञ कथ्यतां प्राणवल्लभे।
यदकथ्यं गणेशेऽपि स्कन्दे सेनापतावपि॥")
अनीकाधिपतिः। इति मेदिनी॥ अस्य पर्य्यायः। सेनानीः २ वाहिनीपतिः ३। इत्यमरः। २। ८। ६२॥ सेनापतिलक्षणं यथा,—
"कुलीनः शीलसम्पन्नो धनुर्व्वेदविशारदः।
हस्तिशिक्षाश्वशिक्षासु कुशलः श्लक्ष्णभाषणः॥
निमित्ते शकुनज्ञाने वेत्ता चैव चिकित्सिते।
कृतज्ञः कर्म्मणां शूरस्तथा क्लेशसहो ऋजुः॥
व्यूहतत्त्वविधानज्ञः फल्गुसारविशेषवित्।
राज्ञा सेनापतिः कार्य्यो ब्राह्मणः क्षत्रियोऽथवा॥"
इति मात्स्ये राजधर्म्मे। २१५। ८—१०॥
सेनापतौ वर्णनीयानि यथा,—
"सेनापतिर्व्वितावासः स्वामिभक्तः सुधीरभीः।
अभ्यासी वाहने शस्त्रे शास्त्रे च विजयी रणे॥"
इति कविकल्पलतायाम् १ स्तवके वर्ण्यस्थितिर्नाम ३ कुसुमम्॥

सेनामुखं, क्ली, (सेनाया मुखम्।) पत्तित्रयः। स तु सेनासङ्ग्राविशेषः। तद्यथा। हस्ती ३ रथः ३ अश्वः ९ पदातिः १५ समुदायेन त्रिंशत् ३०। इत्यमरः। २। ८। ८१॥ (यथा च महाभारते। १। २। १९।
"एको रथो गजश्चैको नराः पञ्च पदातयः।
त्रयश्च तुरगास्तज्ज्ञैः पत्तिरित्यभिधीयते॥
पत्तिन्तु त्रिगुणामेतामाहुः सेनामुखं बुधाः॥")
पुरद्वारसंमुखवर्त्तिपथः। इति केचित्॥

सेनारक्षः, पुं, (सेनां रक्षतीति। रक्ष+अण्।) सेनारक्षकप्रहरिकादिः। तत्पर्य्यायः। सैनिकः २ इत्यमरः। २। ८। ६१॥

सेफः, पुं, शेफः। इति जटाधरः॥

सेमन्ती, स्त्री, पुष्पविशेषः। सेंउती इति भाषा। यथा, नारसिंहे ५२ अध्याये।
"चम्पकानां पुष्पशतादशोकं पुष्पमुत्तमम्।
अशोकानां सहस्राद्धि सेमन्ती पुष्पमुत्तमम्॥"

सेराहः, पुं, पीयूषवर्णाश्वः। स तु दुग्धवच्छ्वेतवर्णः इति हेमचन्द्रः॥

सेरुः, त्रि, (षिञ् बन्धने+"दाधेट्सिग्दसदो रुः।" ३। २। १५९। इति रुः।) बन्धनकर्त्ता। इति मुग्धबोधव्याकरणम्॥

सेल, ऋ चालगत्योः। इति कविकल्पद्रुमः॥ (भ्वा० पर०-सक० सेट्।) ऋ, असिसेलत्। इति दुर्गादासः॥

सेलुः, पुं, शेलुवृक्षः। स तु श्लेष्मातकः। इति भरतहिरुपकोषः॥

सेव, ञ ङ ऋ सेवने। इति कविकल्पद्रुमः॥ (भ्वा०-उभ०-आत्म०-च-सक०-सेट्।) ञ, सेवति सेवते। ङ, सेवते। ऋ, असिसेवत्। सेवनं आराधनं उपभोगः आश्रयणञ्च। विष्णुं सेवते। सुखं सेवते। तीर्थं सेवते साधुः। अन्ये त्वस्मात् परस्मैपदममन्यमानाः। नीचं समृद्धमपि सेवति नीच एव। स्वाधीने विभवेऽप्यहो नरपतिं सेवन्ति किं मानिनः॥ इत्यादौ गणकृतानित्यत्वमाहुः। इति दुर्गादासः॥

सेवं, क्ली, (सेव्यते यदिति। सेव+घञ्।) सेविफलम्। इति राजनिर्घण्टः॥ (अस्य पर्य्यायो गुणाश्च यथा,—